

Андрощук І. М.

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ДИДАКТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ КАФЕДР МЕНЕДЖМЕНТУ ПОЛЬСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

А Охарактеризовано вимоги до дидактичних працівників, що містяться в польській нормативно-правовій базі та внутрішніх документах закладів вищої освіти. Описано посади, що їх можуть займати дидактичні працівники згідно з Законом «Про вищу освіту Республіки Польща». Детально проаналізовано Закон 2.0, який пропонує посаду «reader» та розглядає можливість професійного зростання, що передбачене дидактичною стежкою викладача. Подані ключові компетентності, необхідні для кожної дидактичної посади. Охарактеризовано рекомендації, що мають бути враховані на рівнях держави, локальних представників галузі вищої освіти Республіки Польща з метою професійного розвитку дидактичних працівників.

Ключові слова: дидактичні працівники; дидактична стежка; викладач; старший викладач; відповідник «reader»; Закон 2.0

Вступ. У системі вищої освіти Республіки Польща за останні 15 років відбуваються серйозні зміни, що стосуються розвитку університетів і передбачають професійний розвиток викладачів. У Законі «Про вищу освіту Республіки Польща» прописані вимоги до працівників закладів вищої освіти. Серед них є дидактичні працівники, які привертають увагу до себе як на державному, так і на локальному рівні. Тривалий час до дидактичних працівників ставилися такі ж вимоги, як і до наукових та науково-дидактичних працівників – наукова діяльність, розвиток наукової кар'єри: захист дисертацій, написання наукових розвідок і досліджень.

Постановка проблеми. Нині дидактичні працівники, які в силу тих чи інших причин не здійснюють наукову кар'єру, дискриміновані університетською спільнотою. Це призводить до стресових ситуацій, звільнення з посад і перехід на роботу дидактичних працівників до ліцеїв і гімназій. Дана проблема піднята польськими науковцями і підтримана працівниками Міністерства національної освіти Польщі. Запропоновано Закон 2.0, яким передбачені для дидактичних працівників професійний розвиток і професійна кар'єра в межах дидактичної стежки.

Метою даної наукової розвідки є аналіз можливостей професійного розвитку дидактичних працівників кафедр менеджменту закладів вищої освіти, що пропонуються Законом 2.0.

Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

1. Проаналізувати вимоги до посад дидактичних працівників, передбачених Законом «Про вищу освіту Респуб-

ліки Польща» та порівняти з посадами, передбаченими Законом 2.0.

2. Розглянути запропоновані польськими науковцями пропозиції щодо дидактичної стежки.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У дослідженні, присвяченому університетським стратегіям, ідеться про професійний розвиток дидактичних працівників, однак основна увага приділена науковим і науково-педагогічним працівникам [1]. При здійсненні аналізу моделей розвитку університетів Польщі акцентується увага на взаємозв'язку розвитку університету із професійним розвитком викладачів, але й дидактичним працівникам не приділено належної уваги [2]. Аналізується місце дидактики в педагогічній підготовці викладачів університету [3]. Нині відсутнє дослідження, що висвітлювало б можливості професійного зростання дидактичних працівників кафедр менеджменту польських закладів вищої освіти. У цьому і полягає актуальність даної розвідки.

Викладення основного матеріалу. Вимоги до сучасного викладача кафедри менеджменту закладу вищої освіти Польщі висуває нормативно-правова база, а саме Закон «Про вищу освіту» від 27 липня 2005 року, із доповненнями і змінами [5]. У частині III, розділі 1, ст. 107–111 визначено, хто є викладачем закладу вищої освіти, які його права і обов'язки. Записи, що стосуються викладачів кафедр менеджменту знаходяться в документах конкретних закладів вищої освіти Польщі й регламентують їхню діяльність: Статут, Стратегії, Положення тощо. У «Стратегії

розвитку вищої освіти в Польщі до 2020 року» зазначено, що «кадри закладів вищої освіти висококваліфіковані, мобільні та відкриті для світу» [4, с. 42].

Серед викладачів кафедри менеджменту є дидактичні

працівники: інструктор і лектор, викладач і старший викладач; наукові та науково-дидактичні працівники: асистент, ад'юнкт, професор візитуючий, професор надзвичайний і професор звичайний [див. 5, ст. 110] (табл. 1):

Таблиця 1

Посади, які займають викладачі кафедр менеджменту закладів вищої освіти Республіки Польща

Групи викладачів	Посади, які займають викладачі
Дидактичні працівники	Інструктор і лектор Викладач Старший викладач
Наукові та науково-дидактичні працівники	Асистент Ад'юнкт Професор візитуючий Професор надзвичайний Професор звичайний

У дискусії навколо змісту Закону 2.0 з'явилася пропозиція розрізняти стежки кар'єри викладача закладу вищої освіти й оцінки дидактичної стежки. Польські науковці підтримують цей проект із кількох причин: передусім, на наукові досягнення, дидактика щоразу частіше трактується як обтяжливий додаток до наукових досліджень (за які, у першу чергу звітуються). Це, звичайно, не сприяє якості дидактики, що впливає не лише на рівень підготовки випускників, але й зменшує привабливість Польщі як країни, до якої варто приїжджати на навчання. Відсутність цікавих можливостей професійного розвитку і трактування дидактичних посад як менш престижних в академічній ієрархії також впливає на те, що польські університети втрачають відомих дидактів і не в змозі результативно реалізовувати свою суспільну місію, наприклад, у питанні створення умов для навчання впродовж життя.

Пояснимо, як створюється дидактична стежка. Отже, Законом 2.0 передбачено:

1. Упровадження дидактичних заходів, які б допомагали постійно підвищувати якість академічної дидактики.
2. Удосконалення дидактичної пропозиції, адресованої також закордонним абітурієнтам.
3. Підтримка дидактичних кадрів, коли буде продуманий спосіб обліковування навчального навантаження науково-дидактичних працівників, а також збільшиться кількість дидактичних ставок (наприклад, у дослідницьких інститутах) і наступить обмеження використання праці докторантів у дидактичному процесі.
4. Оптимальне використання в університетській практиці здобутків відомих дидактів і надання можливості таким особам професійно розвиватися і підніматися кар'єрними сходами.
5. Створення місць в академічній структурі для осіб, які зацікавлені в розвитку альтернативних форм навчання згідно з постулатом навчання впродовж життя (універси-

тети третього віку, університети дітей, відкриті університети, е-навчання), а також для популяризаторів науки.

6. Створення умов і заохочень для працівників щодо пошуків фінансування, що розподіляється під час конкурсів на вдосконалення академічної дидактики, а також на новаторські програми навчання студентів.

7. Упровадження відкритих правил прийому на роботу практиків з позаакадемічного середовища, які формують практичні навички (в усіх типах закладів вищої освіти).

Умови, які потрібно виконати Міністерству національної освіти Польща та ректорам польських закладів вищої освіти:

1. Упровадження дидактичної стежки не може призводити до надмірного ускладнення системи.
  2. Усі стежки мають бути пов'язані між собою і взаємно доповнюватися.
  3. Дидактична стежка не може бути гіршою за науково-дидактичну або наукову. Це має бути рівноправна стежка (між іншим, і в питаннях винагород також).
  4. Набір працівників до дидактичної стежки має відбуватися за зрозумілими й адекватними принципами, у випадку нижчезгаданих посад – в умовах відкритого конкурсу.
  5. Працівник, який реалізовує дидактичну стежку, має можливість авансувати, але також – в окремих випадках – переходити з однієї стежки на іншу. Не можна трактувати дидактичну стежку як шлях для тих, хто не був спроможний реалізувати себе на науковій чи науково-дидактичній стежках.
  6. Усі працівники на дидактичній стежці мають підлягати періодичній оцінці за принципами, аналогічними для науково-дидактичних і наукових працівників; звичайно, критерії оцінки мають відрізнятися.
- Пропонуються такі дидактичні посади:
1. Викладач.
  2. Старший викладач.
  3. Відповідник «reader» в англійській системі, тобто по-

сада, нижча за посаду професора, але зазначає ієрархічну приналежність до тієї ж групи, це «надзвичайний професор».

Вимоги до кандидатів:

1. Викладач – на цю посаду може бути прийнятий працівник із освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр. Спосіб прийому на роботу повинен залежати від потреб і від рішення працедавця – має бути гнучким, передусім, щоб можна було сформулювати привабливу пропозицію для практиків професії.

2. Старший викладач – на цю посаду можуть прийматися виключно особи із науковим ступенем кандидата наук. Прийом на роботу має відбуватися на конкурсній основі й особа приймається на неокреслений термін. Такий критерій як науковий ступінь гарантує, що дидактичний працівник має дослідницький досвід і зможе – хоча б пасивно – постійно стежити за розвитком галузі, в якій є спеціалістом.

3. Відповідник «reader» – найвища дидактична посада, яку може отримати лише особа, яка має видатні досягнення в галузі дидактики. Однак може не мати наукового ступеня доктора наук. Прийом на роботу на цю посаду залежить від відповідності вимогам, які чітко окреслює заклад вищої освіти у внутрішніх нормативних документах. У процедурі авансу ключове значення має експертна оцінка дидактичного доробку.

Розглянемо перелік компетентностей для працівників вищезазначених дидактичних посад:

1. Викладач – дидактичні обов'язки у вимірі, який окреслює працедавець. Обов'язок удосконалення дидактичних компетентностей. Можливість запровадження досліджень, але ця активність не підлягає оцінці. Оцінці підлягає лише дидактична активність.

2. Старший викладач – дидактичні обов'язки у вимірі, окресленому працедавцем. Проектування програм навчання, вдосконалення вже існуючих програм навчання, проектування нових дидактичних стежок, реєстрація щодо поділу під час конкурсу фінансування на дидактичні інновації, а також на дидактичне вдосконалення кадрів (у польських і міжнародних програмах), публікація праць, які стосуються дидактики, опрацювання конспектів, підручників, дидактичних матеріалів, удосконалення вчителів закладів вищої освіти нижчого рівня (Wyższe Szkoły Zawodowe – професійно-технічні заклади освіти – переклад авт.) у рамках дидактичних спеціалізацій, а також у рамках програм удосконалення компетентностей викладачів; отримання міжнародного досвіду. Старший викладач може здійснювати дослідження, але ця активність не підлягає оцінці. Оцінці підлягає дидактична активність, а також та, яка пов'язана з підвищенням якості дидактики.

3. Відповідник «reader» – опрацювання й запровадження процедур оцінки якості освіти на рівні всієї установи та поза нею; контроль процесу оцінки дидактики (включення до складу тимчасової комісії дидактичних і науково-дидактичних працівників), рецензування освітніх програм, а

також дидактичних інновацій, публікування праць зі сфери методики академічної дидактики, участь у міжнародних програмах і навчаннях удосконалення академічної дидактики.

Представимо додаткові рекомендації, що пропонує група польських науковців, яка опрацювала Закон 2.0:

1. Членами тимчасових комісій оцінки працівників повинні бути особи, які реалізують дидактичну стежку, адже вони повинні оцінювати дидактичні досягнення дидактичного і науково-дидактичного працівника.

2. Має бути впроваджена або поліпшена система підтримки професійного вдосконалення у сфері академічної дидактики для всіх дидактичних і науково-дидактичних працівників через створення структур лише з цієї метою у самих закладах вищої освіти і на рівні Міністерства (такі системи є стандартом закордонних університетів).

3. Дидактичні та науково-дидактичні працівники повинні підлягати в рамках періодичної оцінки обов'язковим відвідуванням занять, які мають здійснювати особи, що спеціалізуються на дидактиці (найкраще «reader»). Установа повинна створювати мотивацію і стимулювання дидактичних працівників до періодичного оцінювання частіше ніж раз на рік, трактуючи таку оцінку як елемент професійного вдосконалення, а не виключно як якісну оцінку працівника (цьому мають слугувати спеціальні менторингові програми).

4. Дидактичні працівники повинні також бути основними фігурантами у процесі розповсюдження доброї дидактичної практики між закладами вищої освіти, обміном дидактичних інновацій. Їм також мають даватися завдання, які служать зміцненню співпраці між закладами вищої освіти і викладачами шкіл нижчих рівнів (дидактичне вдосконалення викладачів у рамках того ж предмета, створення проектів, адресованих учням ліцеїв, співорганізація з ініціативи закладу вищої освіти та контроль за предметними конкурсами). Таким чином, дидактичні працівники відігравали б суттєву роль як у формуванні предметних компетентностей, так і в пошуках найкращих кандидатів на навчання.

5. Дидактична стежка повинна бути використана для створення в академічній структурі місця для тих працівників, які хочуть спеціалізуватися в неконвенціональних формах академічного навчання згідно з постулатом навчання впродовж життя (організатори університетів третього віку, відкритих університетів, дитячих університетів, онлайн-курсів тощо), а також для популяризаторів науки.

Висновки. Отже, Закон 2.0 привернув увагу польського суспільства до існуючої проблеми у галузі вищої освіти, яка дискримінує дидактичного працівника в плані професійного розвитку і кар'єри. Даним документом пропонується введення посад дидактичних працівників: викладач, старший викладач, відповідник «reader». Описано вимоги до кандидатів на ці посади. Подано компетентності, якими має володіти кожен із перерахованих дидактичних працівників. Охарактеризовано ті рекомендації, які сто-

суються як працівників Міністерства національної освіти Польщі, так і ректорів польських закладів вищої освіти. Така увага до дидактичних працівників допоможе сприяти підтримці осіб, які є високопрофесійними у своїй дисципліні, але не роблять наукової кар'єри. Для них мають бути створені відповідні умови стосовно їхнього професійного розвитку як дидактів, має бути розроблена система стимулювань і винагород за вагомий внесок у розвиток польської дидактики.

Перспективи подальших розвідок полягають у дослідженні професійного розвитку і розвитку професійної кар'єри викладачів кафедр закладів вищої освіти Республіки Польща.

Андрощук І. Н. Профессиональное развитие дидактических работников кафедр менеджмента польских вузов.

Ⓐ Охарактеризованы требования к дидактическим работникам, содержащиеся в польской нормативно-правовой базе и внутренних документах высших учебных заведений. Описаны должности, которые могут занимать дидактические работники согласно Закону о высшем образовании Республики Польша. Подробно проанализирован Закон 2.0, предлагающий должность «reader» и рассматривающий возможность профессионального роста, что предусмотрено дидактической дорожкой преподавателя. Представленные ключевые компетентности, необходимые для каждой дидактической должности. Охарактеризованы рекомендации, которые должны быть учтены на уровнях государства, локальных представителей отрасли высшего образования Республики Польша с целью профессионального развития дидактических работников.

Ключевые слова: дидактические работники; дидактическая тропка; преподаватель; старший преподаватель; соответствие «reader»; Закон 2.0

Androshchuk Iryna. Professional Development of Didactic Workers Management Faculty of Polish Higher Education

Institutions.

This paper describes the requirements for didactic workers, which are contained in the Polish legal framework and the internal documents of higher education institutions and posts those may be held by didactic workers in accordance with the Law on Higher Education of the Republic of Poland. It presents detailed analysis of Law 2.0, which offers the position «reader» and considers the possibility of professional growth which is provided by the teacher's didactic path and the key competencies, needed for every teaching post. Recommendations, those should be implemented at the level of the state and local representatives of the higher education sector of the Republic of Poland with the aim of professional development of didactic workers are described.

Key words: : didactic workers; didactic path; teacher; senior teacher; «reader» conformity; Law 2.0

📖 Список використаних джерел

1. Bugaj J. M. Uniwersyteckie strategie rozwoju zawodowego nauczycieli akademickich w Polsce. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego Wydanie I. Kraków, 2016. 184 s.
2. Raport końcowy «Modele zarządzania uczelniami w Polsce». Kraków, 2011. – URL : https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/bdfa51cb239812bbeac12dfa59be461c.pdf (дата звернення: 05.06.2018)
3. Sajdak A. Miejsce dydaktyki ogólnej w przygotowaniu pedagogicznym nauczycieli akademickich / Edukacja Jutra od uniwersytetu do starości. Aspekty edukacji osób dorosłych, Sosnowiec, 2014.
4. Strategia Rozwoju Szkolnictwa Wyższego w Polsce do 2020 roku. URL : <https://www.nauka.gov.pl> (дата звернення 01.06.2018)
5. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku. Prawo o szkolnictwie wyższym. URL : <https://www.nauka.gov.pl> (дата звернення 01.06.2018)

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 14.06.2018 р.